

'Met je leerlingen langs een enorme **ladekast** lopen en telkens een laatje openen met **nieuwe kennis** of **nieuwe vaardigheden**. Dat is onderwijs.'

een portret van
Jan de Lange
leraar
basisonderwijs

Persoonlijk

[Personalia](#)

[Pensioenplannen](#)

[Hobby's](#)

Personalia

Ik ben Jan de Lange, leraar basisonderwijs aan de St. Bavo-school in Harmelen. Ik woon ook in Harmelen, samen met mijn vrouw Ine. Ik ben tweeënzestig jaar en Ine is een jaar jonger. We hebben drie dochters en vier kleindochters.

Mijn oudste dochter Esther zit in de politiek: ze zit voor het CDA in het Europese parlement. De twee andere dochters werken als verpleegkundigen. Ze wonen alledrie hier in de buurt, dat is prettig en handig voor alle partijen.

Pensioenplannen

Ik was van plan om per 1 oktober aanstaande met FPU te gaan, maar ik heb besloten er nog een jaartje aan vast te knopen. Op een prepensioneringscursus van de vakbond kwam ik erachter dat dat een voordeliger optie was. Bovendien kan ik dan samen met mijn vrouw stoppen met werken, de nieuwe fase van het welverdiende pensioen tegemoet. Dat is een mooi vooruitzicht, daar heb ik dat extra jaartje graag voor over. Wat trouwens niet zo'n vreselijke opoffering is, want het werk bevalt me na al die jaren nog uitstekend.

Hobby's

Ik lees graag, ik hou heel erg van reizen, ik kan aardig vertellen en maak makkelijk contact. Ik heb iets met taal, met talen, met taalspelletjes. Vandaar ook dat ik op een gegeven moment een schoolboekje samengesteld en uitgegeven heb met spreekwoorden en gezegdes voor het basisonderwijs.

Verder doe ik aan sport, ik ga bijna elke week een uur naar de sportschool in ons dorp. Ik ben ook bezig met buitensport, met pétanque, jeu de boules welteverstaan. In die wereld ben ik ook bestuurlijk actief. Ik ben voorzitter van de opleidingscommissie van de NJBB, de Nederlandse Jeu de Boules Bond, ik ontwikkel met collega's opleidingen voor trainers, scheidsrechters en wedstrijdleders. Als leercoach geef ik ook opleidingen in het land.

Dat is weer mooi meegenomen voor een ander stokpaardje van me, namelijk de topografie van Nederland. Zo was ik onder andere actief in Sittard, Steenwijk, Langendijk, Boxtel, Veghel, Almelo en Sint Michielsgestel.

Opleiding & loopbaan

[Overzicht opleiding](#)

[Overzicht loopbaan](#)

[Kweekschool, militaire dienst](#)

[Brunssum en Munstergeleen](#)

[Naar Harmelen](#)

[Nevenactiviteiten](#)

Overzicht opleiding

- . kweekschool met hoofdakke (akte 41A en 41B)
- . LO-Duits, MO-A Duits

Overzicht loopbaan

- . lagere school Brunssum: leraar
- . lagere school Munstergeleen tot 1987: leraar en schoolleider
- . basisonderwijs Harmelen na 1987 tot 1997: schoolleider
- . basisonderwijs Harmelen na 1997: leraar

Kweekschool, militaire dienst

Ik ben geboren en getogen in Limburg, in Brunssum om precies te zijn. Ik volgde er de lagere school en mulo-A en -B. En vervolgens de kweekschool.

In militaire dienst werd ik opgeleid tot telexist en werd ik gestationeerd bij het nieuwe hoofdkwartier van de NAVO, de AFCENT, in mijn woonplaats. Het was een mooie tijd, zo mooi zelfs dat ik nog even getwijfeld heb of ik niet bij de NAVO zou blijven werken. Als telexist had je namelijk veel met talen te doen, Duits, Frans, Engels, en daar was ik, misschien door mijn Limburgse afkomst, wel redelijk goed in.

Brunssum en Munstergeleen

Maar de twijfel is op een gegeven moment toch weggeëbd en ik besloot om op de ingeslagen weg door te gaan en dus het onderwijs in te stappen. Ik werd aangesteld op een school in Brunssum.

Ik heb daar zo'n tweeënhalp jaar gewerkt en toen heb ik gesolliciteerd op een school in Munstergeleen. Het ging om een baan als directeur, dat wil zeggen: naast het draaien van een eigen groep deed je ook de schoolleiding erbij. Ik ben er benoemd en ik heb er gewerkt tot 1987.

Het werk in Munstergeleen beviel me prima en ook privé waren er prettige ontwikkelingen. Ik had een goede vriendin die ik al heel lang, eigenlijk al vanuit de kindertijd, kende. Ik had gelijktijdig met haar de lerarenopleiding gedaan: zij op de katholieke meisjeskweekschool, ik op de katholieke jongenskweekschool. We hadden zelfs nog even samen op dezelfde school in Brunssum gewerkt, maar daarna was zij overgestapt naar een school in Aalsmeer. Op een gegeven moment, jaren later, kwamen we elkaar weer tegen en we merkten al gauw dat we verliefd waren op elkaar. Om kort te gaan: zij keerde vanuit Aalsmeer terug naar Limburg, we trouwden en kregen kinderen.

Maar de mooie tijd in Munstergeleen had ook zijn schaduwzijde. Ik was directeur van de derde basisschool in dat dorp met zo'n vierduizend inwoners. De school was opgezet omdat er een groot nieuwbouwproject gepland was: honderden woningen met honderden kinderen, voor wie de school dus al klaar stond. Maar helaas werd dat nieuwbouwproject afgeblazen. Men had een foutje gemaakt en stomweg over het hoofd gezien dat er ter plekke een

belangrijke aardgastransportleiding lag die niet verplaatst kon worden.

Het gevolg was dat drie basisscholen in een klein dorp wat te veel van het goeie was. Er zou gefuseerd moeten worden. Het gevolg voor mij was dat mijn baan op de tocht kwam te staan omdat ik de jongste directeur was en collega's op basis van het aantal dienstjaren voorrang hadden bij de verdeling van de nieuwe functies op de gefuseerde scholen. En dus zat er niets anders op dan uit te zien naar een andere baan.

Naar Harmelen

Zo kwam ik dus in 1987 terecht in Harmelen, op de St. Bavoschool, met zijn honderdvijftig jaar één van de oudste scholen van Nederland. Ik werk daar nog steeds.

Tot 1997 was ik, naast groepsleerkracht, tevens directeur van de school. Maar daar ben ik mee gestopt. Bepaalde ontwikkelingen op school en in de schoolorganisatie brachten mij ertoe voorrang te geven aan het vak waar ik eigenlijk voor opgeleid was: groepsleerkracht. Ik geef sindsdien voornamelijk les in de bovenbouw. Op dit moment aan groep 6 en 7.

Nevenactiviteiten

De St. Bavoschool is opgenomen in een vrij grote overkoepelende scholenorganisatie onder één bestuur. Ik heb daar een aantal jaren de belangen van mijn collega's in de Gemeenschappelijke Medezeggenschapsraad behartigd. Ik hield me in de GMR vooral bezig met de onderwerpen personeel en organisatie: arbeidsvoorwaarden dus, taakbebeleid en dergelijke.

Buiten school was ik actief als lid van het parochiebestuur, van de historische vereniging en natuurlijk ook van Onderhands, de lokale jeu de boules vereniging.

Leraarschap

Waarom leraar
De sociale component
Basis- of voortgezet onderwijs?
Een goede leraar
Pedagogische taak
Streng maar eerlijk
Waarden en normen
Taakverzwarend
Status van de leraar
Verstand van onderwijs
Hoogtepunt
Dieptepunt
Weer leraar worden?

Waarom leraar

Ik ben leraar geworden omdat ik het leuk vond om anderen dingen uit te leggen. Dat was al zo toen ik nog kind was. Toen was het een soort schooltje spelen, later is het serieus geworden. Maar de basis is hetzelfde gebleven en ik vind het nog steeds de charme van mijn beroep om anderen wegwijs maken in de wereld, in het leven.

Ik maak wel eens de vergelijking met een grote ladenkast, bijvoorbeeld zo'n ouderwetse apothekerskast met tientallen laatjes. In elk laatje zit kennis of vaardigheid. En ik loop als leraar met de leerlingen naar die spannende kast en open dan telkens weer een nieuw laatje, met nieuwe kennis of een nieuwe vaardigheid. En dan zie je de leerlingen groeien van 'met verwondering kijken' naar 'begrijpen en toepassen'. Dat vind ik de essentie en tegelijk ook het mooie van mijn beroep. Dat motiveert mij nog steeds en dat heeft ervoor gezorgd dat ik het zo'n veertig jaar heb kunnen doen.

De omgang met de leerlingen, de respons die je krijgt, de resultaten die je kunt boeken: iemand die eerst iets niet kan en dan na een tijdje oefenen wel, het muntje dat na geduldige uitleg eindelijk valt. Daar ging het mij om. En dat was eerlijk gezegd ook de

reden dat ik na mijn diensttijd niet koos voor een aantrekkelijke baan in de PR bij AFCENT, maar dat ik het onderwijs in ging.

De sociale component

Het onderwijs zat niet al op de een of andere manier in de familie. Ik was echt de eerste die die kant op ging. Maar het sociale, iets willen bereiken met en voor andere mensen, dat zat wel in de familie. Mijn vader was actief in de Katholieke Mijnwerkersbond, onderdeel van het NKV. Hij voelde zich echt vertegenwoordiger van wat toen de werkende klasse genoemd werd en was voortdurend bezig om dingen voor zijn collega's uit te pluizen en te regelen.

Basis- of voortgezet onderwijs?

Ik vind mezelf dus wel een onderwijsman, in hart en nieren. Ik heb ook geen seconde spijt gehad van mijn besluit het lager onderwijs in te gaan en daar zo'n veertig jaar bij betrokken te blijven.

Vanwege mijn talenknobbel en mijn liefde voor talen ben ik op een gegeven moment Duitse taal- en letterkunde gaan studeren, eerst LO-A en vervolgens MO-A.

Ik was misschien ook wel overgestapt naar het middelbaar onderwijs, als de arbeidsmarkt daar op dat moment niet zo beroerd geweest was: er was een lerarenoverschot, er was nauwelijks vraag naar leraren. Ik had misschien een klein, onzeker baantje als leraar Duits kunnen krijgen, maar dat kon ik me niet permitteren, als enige kostwinner van een groeiend gezin.

Mijn vrouw had haar onderwijsbaan namelijk opgegeven, tijdelijk, vanwege de kinderen. Later heeft ook zij door avondstudie haar acte Nederlands behaald. Momenteel werkt ze als leraar Nederlands en decaan aan een groot ROC in Utrecht.

Een goede leraar

Een goede leraar weet zijn leerlingen te boeien. Dat vind ik een belangrijk punt. Verder is een goede leraar vooral leerlinggericht: hij weet precies wat hij aan kinderen kan overdragen en op welke manier dat het beste kan. Hij kan daarin goed variëren en zit niet vast aan één aanpak.

En wat ik ook erg belangrijk vind: een goede leraar is gevoelig voor de respons die hij van zijn leerlingen krijgt, hij houdt daar rekening mee en trekt er zijn consequenties uit.

Pedagogische taak

Een leraar is er op de eerste plaats om kennis over te dragen, maar hij heeft natuurlijk ook een pedagogische taak. Een andere belangrijke taak voor een leraar is dat hij de sociale vaardigheden van zijn leerlingen verder ontwikkelt. Daarbij valt me overigens op dat dat tegenwoordig anders verloopt dan vroeger. Je kunt ook zeggen dat de interactie tussen kinderen tegenwoordig duidelijk anders is, net als de omgang van kinderen met leraren trouwens.

Die verandering valt wel te verklaren. Vroeger kwamen kinderen uit gezinnen waar ze te maken hadden met minstens drie maar soms wel vijf andere kinderen. Tegenwoordig ben je het enige kind in het gezin of heb je een enkel broertje of zusje. Dat maakt

wel een verschil.

Je krijgt dan het zomerkoninkje-effect, zoals ik dat wel noem: het kind staat centraal, op zijn of haar troontje, alles wordt gedaan voor het kind, alles wordt geregeld, aan al zijn of haar wensen wordt tegemoet gekomen. Je krijgt op die manier een ander soort kinderen. Verwendere kinderen? Misschien wel, ja.

Het verschijnsel heeft in ieder geval ook iets te maken met de onzekerheid van veel hedendaagse ouders. Vroeger was opvoeding iets natuurlijks, iets vanzelfsprekends, er werd in ieder geval minder over gesproken en nagedacht, je leerde het al doende. Tegenwoordig tobben veel ouders over de opvoeding, ze zijn onzeker, twijfelen, en hebben er allerlei vragen over: moet ik mijn kind zoveel mogelijk vrijheid geven of juist aan de hand houden? Moet ik eisen stellen of moet ik ze grenzen laten ontdekken?

Streng maar eerlijk

Ik denk dat leerlingen en collega's mij zullen typeren als een strenge, maar eerlijke leraar. Het klinkt sinds Rita Verdonk een beetje besmet, maar ik vind dat regels en afspraken er niet voor niks zijn. Die regels en afspraken zijn nodig als mensen samenleven en samenwerken, en je moet je er ook aan houden.

Als de kinderen in de klas dat niet doen en regels overtreden of afspraken aan hun laars lappen, dan hoef je als geroutineerde leraar niet meteen met allerlei zwaar geschut aan te komen. Je hebt dan een hele trukendoos tot je beschikking om de afgesproken regels te handhaven.

Vaak helpt het al als je de overtreder indringend aankijkt, een kleine, persoonlijke vermaning geeft. Of je zet hem of haar even apart: 'Maak jij je werk maar even af aan dat tafeltje of hier aan de tafel naast de lessenaar.'

In uitzonderlijke gevallen kan er een plekje gezocht worden buiten de klas om even tot rust te komen. Of je vraagt: 'Wat hadden we ook al weer afgesproken? Wat was ook al weer de regel? Schrijf dat maar eens op om het niet meer te vergeten.'

Waarden en normen

Regels en afspraken hebben te maken met waarden en normen. Dan heb ik het over kleine, alledaagse dingen als door de klas schreeuwen, door elkaar praten, ongewild aan elkaars spullen zitten. Maar dan heb ik het vooral ook over grotere waarden. Zo zit ik er bovenop, als kinderen elkaar uitschelden of allerlei denigrerende opmerkingen tegen elkaar maken.

Taakverzwaring

Ik vind dat het beroep van leraar de laatste tijd zwaarder geworden is. Vooral door de onderwijskundige administratie. Je schrijft tegenwoordig je vingers blauw, of liever gezegd: je tikt je computer op tilt, aan alle handelingsplannen die je in extenso vast moet leggen als er een probleem is of zou kunnen ontstaan met een bepaalde leerling.

Dat er voor problemen oplossingen bedacht moeten worden en plannen moeten worden gemaakt is prima. Maar waarom moeten die allemaal precies volgens bureaucratische regels en een strakke

opzet op papier? In elke groep van zo'n vijftientig leerlingen zijn er wel een stuk of drie à vijf die extra zorg behoeven, die leer- dan wel gedragsproblemen hebben. Natuurlijk moet die extra zorg geleverd worden, maar moet dat echt zo nodig gepaard gaan met extra bureaucratie? Alles moet wel binnen dezelfde tijd en meestal zonder extra faciliteiten gebeuren.

Op die extra zorg voor leerlingen in achterstandsituaties valt landelijk ook wel wat af te dingen, vind ik. Toen het speciaal onderwijs, waar veel van deze leerlingen voorheen uitstekend werden opgevangen en begeleid, om puur financiële redenen de nek omgedraaid werd, werd de nieuwe problematische situatie ook puur administratief opgelost. 'Zorgverbreding is een taak voor het basisonderwijs.'

Mooi bedacht, zou je kunnen zeggen, maar er zijn wel grenzen aan wat één leraar voor een groep van vijftientig of dertig leerlingen, onder wie dus ook een aantal zorgleerlingen, voor elkaar kan krijgen. Ik hoor wel eens van leraren dat dit niet alleen een taakverzwaring betekent, maar ook een aanslag op het plezier in je werk. En zo voel ik het eerlijk gezegd zelf ook wel.

Status van de leraar

Is het prestige van het beroep van leraar verdwenen? Of is een leraar nog net zoals vroeger belangrijk, samen met de pastoor, de dominee, de dokter en de notaris? Dat weet ik zo net nog niet. Ik merk dat oudere mensen nog steeds vinden dat een leraar een boeiend en belangrijk beroep heeft en dat zonder leraren onze maatschappij niet goed kan functioneren. Bovendien laten die wat oudere mensen je vaak weten: 'Het is een zwaar beroep. Ik geef het je te doen, in je eentje voor zo'n grote groep kinderen.'

Maar onder heel jonge mensen wordt toch vaak de mening geëntleerd: 'Het beroep van leraar stelt niet zo veel voor.' Ze kijken wat een leraar verdient en dan hebben ze hun conclusie al snel getrokken. Je kunt als leraar nog zo goed zijn, nog zo'n uitzonderlijk of uniek talent, maar de astronomische en belachelijke bedragen die een Paul de Leeuw of een Matthijs van Nieuwkerk uit dezelfde belastingpot opstrijken, daar kan een leraar nooit aan tippen.

Verstand van onderwijs

Wat in ieder geval in de loop der tijd veranderd is en wat ook zijn invloed heeft op de maatschappelijke status van het leraarschap is dat tegenwoordig iedereen verstand van onderwijs en van lesgeven heeft. Jan en alleman geeft daar, gevraagd of ongevraagd, zijn oordeel over.

Hoogtepunt

Als je zo'n veertig jaar voor de klas gestaan hebt, zijn er diverse dingen die je als hoogtepunt kunt beschouwen. Wat ik voor mijn eigen ontwikkeling als leraar erg belangrijk gevonden heb, was mijn deelname aan een internationale Arionconferentie, een paar jaar geleden.

Ik maakte deel uit van de Nederlandse delegatie en samen met Spaanse, Deense, Belgische, Engelse en Ierse collega's bezochten wij Duitse scholen en universitaire opleidingsinstituten in Schwering, in wat vroeger Oost-Duitsland was. De focus lag sterk op wat

er te leren viel van de lerarenopleiding daar en vooral van de begeleiding van startende leraren.

Ik vond het een leerzame ervaring. Het maakte heel duidelijk dat het belangrijk is beginnende leraren een goede, professionele begeleiding te geven. Wat dat betreft is er volgens mij in Nederland nog wel iets te verbeteren. En ik denk dat dat heel goed zou kunnen in combinatie met een beter personeelsbeleid voor senioren op scholen.

Waarom zouden leraren op het eind van hun lange loopbaan voor de klas niet wat taakverlichting kunnen krijgen in de vorm van minder directe groepsuren? In plaats daarvan zouden ze dan ingezet kunnen worden bij de begeleiding en coaching van jongere collega's. Ze hebben door hun ervaring meer dan voldoende bagage voor die begeleidende taak, lijkt mij.

Dieptepunt

Ik heb al vermeld dat ik in Harmelen naast groepsleraar ook schoolleider was. Ik ben daar in 1997 mee gestopt. Dat is niet zonder slag of stoot gegaan, het heeft mij veel moeite gekost en pijn bezorgd. En daarom beschouw ik die gebeurtenis toch wel als een dieptepunt in mijn loopbaan.

Ik heb dat opgeven van mijn directeurschap wel ervaren als een stap terug, maar ik heb er achteraf geen spijt van. Integendeel zou ik bijna zeggen: ik had die stap eerder moeten zetten. Ik vond de meeste bestuurlijke en bureaucratische schoolleiderstaken weinig uitdagend en inspirerend. Ik moest teveel tijd en energie steken in contacten op allerlei niveaus en ik miste daardoor te vaak het directe contact met mijn klas. Ik heb duidelijk gemerkt dat ik na 1997, toen ik weer volledig voor de klas stond, mijn plezier in het werk terug kreeg.

Weer leraar worden?

Twee van mijn dochters werken in de gezondheidszorg, één dochter is druk met haar politieke carrière. Als zij voor het onderwijs gekozen zouden hebben dan had ik dat natuurlijk gerespecteerd. Maar als zij mij daarover serieus om advies gevraagd hadden, had ik gezegd: 'Doe maar niet.' Wat mijzelf betreft: als ik opnieuw zou moeten beginnen, zou ik wél weer in het onderwijs gaan.

Dit klinkt misschien wat tegenstrijdig, dat realiseer ik me. Ik beoel het volgende: ik vind leraar-zijn een prachtig beroep met vele charmes. Ik heb aan de andere kant ook wel moeite met de manier waarop het onderwijs tegenwoordig ingericht en georganiseerd is. Dat maakt het leraarschap voor mij in deze tijd toch wat minder aantrekkelijk.

Ik weet echter dat het onderwijs een pendule is: de slinger gaat nu de voor mij minder wenselijke kant op, maar onvermijdelijk komt de slinger straks ook weer terug. Daarom zou ik zelf met overtuiging weer voor het leraarschap kiezen, als ik het in een volgend leven opnieuw zou moeten doen.

De praktijk in de klas

Groep 6 en 7
Woensdag in groep 7
Donderdag, vrijdag: groep 6
Soorten lessen
Differentiatie
Favoriet en minder favoriet
Rituelen
Ouderparticipatie

Groep 6 en 7

Omdat ik gebruik maak van de bapo-regeling, ben ik tegenwoordig niet alle dagen op school. En daarom heb ik ervoor gekozen in twee groepen te werken, telkens in een duobaan met een collega: in groep 6 en in groep 7.

Dat werken in zo'n duobaan vergt uiteraard het nodige overleg. Je moet goed met elkaar afstemmen wat de een doet en wat de ander doet en hoe we zorgen dat het goed op elkaar aansluit. En in ons geval hebben we ook ons best gedaan om daarbij ieders sterke kanten te benutten. Zo is geschiedenis bijvoorbeeld mijn sterke kant en dus programmeren we dat in de tijd dat ik voor de groep sta en niet mijn collega.

Woensdag in groep 7

Heel concreet ziet bijvoorbeeld mijn woensdag in groep 7 er als volgt uit. Ik fiets eerst naar school, zet daar mijn spullen klaar, noteer het programma van die dag op het digibord en fiets dan snel met een rugzak hesjes naar de sporthal, waar de leerlingen al aanwezig zijn voor een gymles door een vakleerkracht.

Ik ga op de tribune zitten om observatieformulieren in te vullen. Dat hebben we zo geregeld, dat er elke week één probleemleerling systematisch geobserveerd wordt. Na de gymles deel ik de hesjes uit en fiets ik met alle leerlingen via een paar gevaarlijke verkeerssituaties - vandaar die hesjes - naar school.

Er volgt dan zo'n twintig minuten catechese, want onze school is tenslotte een katholieke school. Er wordt iets verteld, een verhaal gelezen, een liedje gezongen of iets anders gedaan volgens het vaste catecheseprogramma.

Dan is er pauze, waarin de kinderen wat eten en drinken. En om 10.15 uur volgt er dan één reken- en één taalles. Dan zit de woensdag erop, want 's middags hebben de leerlingen vrij.

Donderdag en vrijdag: groep 6

Op de dinsdagmiddag verzorg ik nog verkeerslessen, geschiedenis en lezen in groep 7, maar op de donderdag en vrijdag sta ik voor groep 6. Grof gezegd is het programma daar ook: 's morgens vooral taal- en rekenlessen en 's middags de overige vakken.

Soorten lessen

Sommige lessen zijn zogenaamd leraargebonden. Ik leg dan dingen uit, in samenwerking en in samenspraak met de leerlingen. Ik doe gezamenlijke oefeningen, enzovoort. In andere lessen zijn de leerlingen zelfstandig aan het werk, aan de hand van allerlei opdrachten op hun weekkaart. Daarbij kan er ook gewerkt worden op computers waarvan we er in elke groep vier hebben.

Differentiatie

Als de leerlingen zelfstandig aan het werk zijn, kan er gedifferentieerd worden via opdrachten-op-maat. Maar dat differentiëren doen we ook in de leraargebonden lessen. Sommige kinderen hoeven daaraan niet mee te doen, als zij de stof al voldoende beheersen en kunnen in die tijd zelf verder werken.

Daarnaast hebben we de taal- en rekenlessen in groep 6 en 7 parallel geprogrammeerd, wat betekent dat leerlingen van groep 7

bepaalde lessen zonodig nog eens kunnen volgen in groep 6 en desgewenst ook omgekeerd.

Favoriet en minder favoriet

Ik zei al dat ik geschiedenis een mooi vak vind om te geven. Ik weet er het een en ander van, ik mag er graag over vertellen en ik vind het ook een belangrijk vak voor leerlingen. Daar staan natuurlijk vakken tegenover waar ik minder mee heb, muziek bijvoorbeeld. Ik kan zelf wel heel erg van muziek genieten, maar voorzingen en leuke muzieklessen in elkaar draaien, dat gaat me moeilijk af. Het heeft er ook mee te maken, denk ik, dat er op mijn kweekschool minder aandacht was voor creatieve vakken.

Natuurlijk heb ik die vakken gegeven en geef ik ze nog steeds, maar ik heb er dus minder mee. Jammer misschien, maar als je met duobanen werkt of anderszins met collega's samenwerkt, kun je er toch goed voor zorgen dat de kinderen weinig tekort komen.

Rituelen

Bij de dagelijkse gang van zaken in de klas spelen ook rituelen een belangrijke rol. Dan heb ik het over rituelen in de zin van organisatorische en interpersoonlijke procedures: elkaar 's morgens, bij het begin van de les, goedemorgen wensen bijvoorbeeld. Maar dan heb ik het ook over vieringen en dergelijke die volgens een vast, schooleigen patroon verlopen: verjaardagen van de leerlingen en van de meester of de juf, Sinterklaas, Kerstmis, het schoolreisje, het carnavalsfeest, enzovoort.

Ouderparticipatie

Er is een tijd geweest waarin het mode was zoveel mogelijk ouders bij het onderwijs in te schakelen. Zo had je bijvoorbeeld bij het leesonderwijs de leesmoeders. Maar die tijd is grotendeels voorbij: de meeste moeders werken tegenwoordig en dus zijn er nauwelijks nog leesmoeders te vinden.

Natuurlijk hebben ouders met het onderwijs te maken. Natuurlijk is het nodig dat ouders zich betrokken voelen bij het onderwijs. Maar wat er in de klas gebeurt en waar ik wel of niet ouders bij wil hebben, dat wil ik graag zelf bepalen. Voor het lesgeven ben ik opgeleid en heb ik in ruime mate ervaring opgedaan, dat is dus mijn deskundigheid, zeg ik altijd.

Op en rond de school

[St. Bavo school](#)

[Tussen de vrouwen](#)

[Het bordje van het onderwijs](#)

[Op datzelfde bordje](#)

[Samen opvoeden](#)

St. Bavo school

De St. Bavo school in Harmelen is een katholieke school met zo'n tweehonderdvijftig leerlingen. We hebben er van elke groep één, maar we hebben wel drie kleutergroepen.

Het is een van de oudste scholen van Nederland, zo heb ik me laten vertellen, maar een brand heeft ervoor gezorgd dat we nu een redelijk bijdetijds onderkomen hebben. We zitten onder één dak met een protestants-christelijke school. Daarnaast is er in Harmelen nog een katholieke basisschool.

Toen ik in 1987 begon, waren er wel zes scholen. Dat was een beetje teveel voor een dorp met zesduizend inwoners en dus zijn er in de loop van de tijd fusieprocessen op gang gekomen, waarvan ik het resultaat net schetste.

De scholen werken op een aantal terreinen onderling samen. Op dit moment wordt er tussen de twee confessionele scholen-ónder-één-dak hoofdzakelijk samengewerkt om praktische zaken te regelen en dan denk ik aan het gebruik van de speelplaats, aan de goed geregisseerde intocht van de twee sinterklazen met hulp-troepen, en aan het feestvieren zonder dat de burens er last van hebben.

Tussen de vrouwen

Toen ik begon was de situatie anders, maar nu ben ik één van de weinige mannelijke leraren. Het is zelfs zo dat er op de St. Bavo nog één mannelijke collega overblijft als ik over een jaar met FPU ga.

Of deze verhouding juffen versus meester zo goed is voor de leerlingen, vraag ik me af. Leerlingen hebben volgens mij ook mannen op school nodig waarmee zij zich kunnen identificeren. Maar wie weet, keert het tij nog eens. Ik hoor nu af en toe dat er op de pabo's moeite gedaan wordt jongens te werven en vast te houden. Dat lijkt me een goede ontwikkeling.

Het bordje van het onderwijs

Over ontwikkelingen gesproken: wat ik persoonlijk een minder goede ontwikkeling vind, is dat er in de hedendaagse samenleving steeds meer neiging is om allerlei maatschappelijke problemen op het bordje van het onderwijs te schuiven.

Neem bijvoorbeeld zoiets als het analfabetisme. Op een gegeven moment komt er in de publiciteit dat er zelfs in een ontwikkeld land als Nederland analfabetisme voorkomt, in een percentage dat een hoop mensen flink doet schrikken. En de Pavlov-reactie is dan: 'Zie je wel dat het hedendaagse onderwijs niet deugt. Zie je wel dat de hedendaagse leraren te weinig kennen en kunnen. Ze kunnen zelfs niet voor elkaar krijgen dat alle leerlingen kunnen lezen en schrijven.'

Ik maak ernstig bezwaar tegen die redenering. Ik vind niet dat analfabetisme altijd uit te bannen is. Er zullen altijd leerlingen blijven die op een of andere manier tussen wal en schip vallen, hoe goed het onderwijs ook is. Maar ik vind wel dat de kans op analfabetisme tegenwoordig aanmerkelijk kleiner is dan vroeger.

Vroeger had je op school misschien wel te vaak één soort uitleg en één soort oefeningen. Dat pikte je op of dat je pikte je niet op. Natuurlijk gaven de meester of de juf je toen ook extra aandacht in de vorm van extra uitleg, bijles, huiswerk, noem maar op. En kinderen die het – ondanks alle goede wil en extra inzet - niet oppikten verlieten de lagere school zonder veel kennis van en vaardigheid in het lezen en schrijven.

Dat is tegenwoordig gelukkig toch wel anders: dingen worden niet meer op één manier, maar op allerlei manieren uitgelegd. Kinderen krijgen oefeningen op maat en afgestemd op hun leerstijl. Er is remedial teaching, er zijn allerlei mogelijkheden voor extra begeleiding door deskundigen. En problemen worden eerder gesignaleerd.

Op datzelfde bordje

Een ander onderwerp dat van tijd tot tijd door een ernstig incident in de publiciteit komt en dan onmiddellijk in verband gebracht wordt met het onderwijs, is kindermishandeling. Ik vind dat, net als iedereen, een vreselijke misdaad. En als het onderwijs eraan kan meewerken die misdaad te bestrijden, dan moet dat natuurlijk gebeuren. Maar volgens mij is de rol die de school hierbij kan spelen beperkt. Er zijn mensen die beweren dat kindermishandeling geen schijn van kans heeft als de leraar in de klas goed in de gaten heeft wat er met zijn kinderen aan de hand is en zonodig meteen aangifte doet als hij merkt dat er iets aan de hand is. Daar zet ik zo mijn vraagtekens bij.

Wij hebben bij ons op school vertrouwenspersonen, één van hen ben ik en we hebben ook een protocol wat we in dit soort situaties moeten doen. Maar of dat in alle gevallen voldoende is? Of dat alle gevallen van kindermishandeling uitbant?

Een leraar kan in ieder geval het goede voorbeeld geven door al zijn leerlingen altijd en in alle omstandigheden een veilige omgeving te bieden en dat geldt in dubbel opzicht voor de kinderen van wie hij het idee heeft dat ze thuis niet altijd die aandacht krijgen die gewenst is. Dat soort gevallen van - minder opvallende - verwaarlozing komen volgens mij landelijk nog vaker voor dan we denken.

Samen opvoeden

Ik vind, zoals gezegd, dat een leraar naast een kennisoverdragende taak zeker ook een opvoedende taak heeft. En ik vind dat een leraar op dat gebied deskundig is. Hij heeft dan ook alle recht om te menen dat de opvoeding niet altijd bij alle ouders in goede handen is, anders gezegd dat er wel wat op aan te merken valt. Gelukkig leveren verreweg de meeste ouders nog steeds prima werk als het om opvoeden gaat.

Als je vroeger constateerde dat ouders de opvoeding op de een of andere manier niet goed aankonden, dan besprak je dat wel eens informeel met de huisarts, de wijkagent of de wijkverpleegkundige die het dan verder aankaartte en er eventueel werk van maakte. Tegenwoordig bestaat er een veelvoud aan hulp- en begeleidingsmogelijkheden. Het is nu eerder zaak de juiste begeleidingsroute te zoeken en op te starten.

In specifieke gevallen neem je rechtstreeks contact op met de betreffende ouders: je geeft aan wat je bevindingen zijn. Het is je taak oog en oor te hebben voor het wel en wee van je leerlingen. Als het welzijn van een kind in het geding komt, moet je niet schromen om iets te ondernemen. Als je zo handelt, heb je hart voor het kind en hart voor je vak.